

НЯКОИ ВЪПРОСИ НА ПОДГОТОВКАТА НА СПЕЦИАЛИСТИ ЗА ОБРАЗОВАНИЕТО НА РОМСКИТЕ ДЕЦА

доц.д-р Иван П. Иванов – Шуменски университет “Епископ Константин Преславски”

НЯКОИ РЕАЛНОСТИ

През последните десетилетия нараства безпокойството, че нашето училище не подготвя младежите за ефективен живот в свят, характерен с човешко разнообразие, интеркултурно взаимодействие, динамични изменения и глобални взаимозависимости.

Съвременният свят се характеризира с няколко основни тенденции:

- Светът е мултикултурен и намаляването на ефектите от противопоставянето и осъзнаването на различията в интернационален и интеркултурен план има огромно значение.
- Светът се глобализира — хората са в нарастваща икономическа, научна, културна и политическа взаимозависимост; глобалните измерения на културата започват да доминират над локалните.
- В съвременното образование интернационалните тенденции вземат връх над тенденциите за сепаратизъм и културно разделение.
- Училището става мултикултурно - по редица оценки, към 2010 г. повече от 70% от класовете в САЩ и Европа ще са от деца от различни етноси и раси и практически всички училища ще са многоезични и мултикултурни (това важи и за България).
- Интеркултурното образование и интеркултурната педагогика нямат алтернатива в съвременния свят. Традиционната педагогика е осмислена при други условия (за бели, респективно за българи), както и много голяма част от учителите са такива, особено важно става да се подготвят учителите и администраторите за работа с ученици, различни от тях самите.

Тези тенденции влияят пряко и върху Българската образователна система.

СЪСТОЯНИЕ НА РОМИТЕ. Според доклад на програмата на ООН за развитие, публикуван в началото на 2003 г., европейските цигани са затънали в мизерия. Жизнените условия на повечето роми в Централна и Източна Европа се доближавали до тези в Африка под пустинята Сахара. Вестник "Таймс" посочва, че ромите са под 5% от населението на България, но извършват 19% от убийствата, 23% от изнасилванията и 38% от кражбите. Циганските престъпления са свързани с бедността, цената на спазването на законите често е глад, се посочва в доклада.

Ромското дете е в особено тежко състояние. Над 50 на сто от ромските деца в България гладуват постоянно. В Словения тази цифра е 42%, в Румъния - 40%, а в Унгария 10 на сто. Според доклада половината от ромите, живеещи у нас, са безработни. Доходите на 40% идвали само от помощи. Едва 20% са заети в официалния сектор.

Освен това 40% от ромите у нас имат незавършено начално образование или нямат никакво. Под 10 на сто са тези със средно или по-високо образование.

УЧЕНИЦИ. Приблизително учениците от ромски произход са 10% от общия брой учащи между 6-18 години; между 7-10 % от ромчетата в тази възрастова група със сигурност не са обхванати в училище; повечето са билингви, като броят на ромски и турски говорещите надвишава този на говорещите български и ромски. (Според И. Томова към 1995 те са около 50 % говорещи ромски, 36 % турски и около 14 % български). [Циганите в периода на преход, МЦПМКВ, 1995]; днес съотношението говорещи турски и български се запазва, но изглежда намалява броят на говорещите ромски. Част от ромите - особено в Северозападна България - рядко използват ромски език дори в семействата и махалите си.

С изключение на Смолянска и Благоевградска област, където броят им е малък, почти навсякъде учениците от ромски произход са между 10-15 % от учащите се в началната образователна степен (I-IV клас), около 10 % в основната (IV- VIII) и около 1 % от средната (VIII-XII). Роми са учениците както следва: Видин – 15%, Монтана – 15%, Враца – 15-20%, Плевен – 10%, Ловеч – 15,5, Габрово – 10%, Велико Търново – 10-15%, Търговище – 8-10%, Русе – 10-15%, Разград – 10%, Силистра – 15%, Шумен – 17%, Добрич – 10%, Варна – 20%, Бургас – 8-10%, Ямбол – 15%, Сливен – 25%, Стара Загора – 15-20%, Хасково 10-12%, Кърджали 10%, Пловдив –15%, Смолян 5%, Пазарджик 15%, Благоевград 5%, Кюстендил 15%, Перник 8-10%, София 5%, София-област 10-12%

Мястото, където ромите се образуват, са основните училища (I-VIII клас).

НАГЛАСИТЕ НА ОТХВЪРЛЯНЕ НА РОМИТЕ са много силни в цялото ни общество (Митев 1994, Митев 1997, Томова 2000). Една трета от интервюираните родители твърдят, че не биха се съгласили детето им да учи в един клас с роми. Още по-силно тази нагласа се проявява сред учениците – две трети от тях заявяват, че не биха се съгласили да учат заедно с роми. Тенденцията подрастващото поколение да демонстрира по-силни предразсъдъци и склонност към дискриминационни действия и практики спрямо ромите в сравнение с поколението на своите родители е фиксирана в поредица от социологически изследвания през последните години (Митев 2000, Томова и Янакиев 2001). [Фондация Междуетническа инициатива за човешки права. Проблеми на образованието в Кърджалийски окръг. Представително социологическо изследване. Научен ръководител: ст.н.с. Илона Томова; септември-октомври 2001 г.]

В наше изследване на “Пигмалион-ефектът” (“ефекта на очакването”) при възприемането от учителя на деца от трите основни етноси, живеещи в България, проведено през 1997 г. се установиха също силни отрицателни нагласи спрямо ромчетата, на базата на расистки предразсъдъци. Качествата на *ромчетата* се оценяват много ниско (0,35). Оценки на нивото на другите два етноса (0,5-0,6) те получават само за: физическа сила и здраве, физическа красота, високо самочувствие, общителност, впечатлителност, смелост, колективизъм. В същото време някои качества се оценяват на ниво 0,1-0,2: интелектуалност, добро семейно възпитание, методичен, добър ученик, дисциплинираност, откровеност, рационализъм...

Ромчетата се възприемат като непослушни, властни, не сътруднически, безотговорни, не подчиняващи се, независими, бунтари... със силно нарушен баланс по посока на доминантността (79%:21%) — един доста негативен образ

Учителите ги възприемат като най-агресивни (0,60). Те доминират във всички направления на агресивното поведение, с изключение на агресивното недоверие (подозрителност) и особено в чувството за вина, където са с най-ниски показатели. Съчетанието на висока обща агресивност и ниско чувство за вина е извънредно опасно. Ромчетата в очите на учителите се ползват именно с реномето на твърде опасни, първични и необуздани и потенциално склонни към крайно агресивно и то разнообразно по проявленията си поведение.

ФАКТИЧЕСКА ЕТНИЧЕСКА ХОМОГЕННОСТ НА ДНЕСНОТО БЪЛГАРСКО УЧИЛИЩЕ. Децата нямат възможност да виждат, да усещат, да се докосват до етнически различия в нормалната и нормализираща среда на училището. Там го няма другият, различният.

Най-рядко в уроците се споменава за ромите – едва 13% от учениците си спомнят нещичко, споменаващо за тях в часовете. Липсата на информация за ромите в учебната документация силно затруднява учителите да включат позитивна информация за тях в уроците. Другата причина е масовото подценяване и негативните стереотипи спрямо представителите на тази общност, което също се оказва пречка за толерантно представяне на групата в училище.

ПОЛИЛИНГВИЗЪМ НА РОМИТЕ. Пъстротата на полилингвизма на ромските общности в България е удивителна; съществуват над 10 обособени езикови групи, в които са преплетени български, ромски, турски, влашки диалекти и превключването на езиковия код варира съобразно условията. Поважно за целите на интеркултурното образование е, че тези 10 групи могат да се сведат до 2 основни: I – роми, които не могат да общуват на български, и II – роми, които в някаква степен са в състояние да общуват на български. Първата група непрекъснато се увеличава поради обезбългаряването на някои села. Втората група не е единна, защото в нея може да се говори за различна степен на владение на българския език. Българската държавна училищна стратегия е разчетена преимуществено към втората група.

Почти пълна липса на учители от ромски произход и спорадичното внимание към запазване на езика. От една страна “ромски” като майчин език почти никъде не се предлага в училище, както и в повечето от обособените ромски квартали рядко се говори някакъв “чист” език - български, турски или ромски - в семейната среда. Ефектът от това стечение на обстоятелствата, подсилен от липсата на интерес към възпитание на подрастващите, води до увеличаване напоследък на броя деца, които не владеят елементарни понятия или направо не говорят никакъв език извън позивни за глад и болка. Така аномията, дефинирана от Ел. Марушиакова като загуба на социални, културни и морални основания, се превръща в социално причинена алалия. [Вж. също Й. Нунев, Ромските деца и ромското семейство, МЦПМКВ, 1998.]

Подходът следва да е диференциран и тази диференциация следва да се изрази в:

- 1). специализирани учебници по български език съобразени с особеностите на ромския език,
- 2). увеличен хорариум по български език със специализирани урочни единици,
- 3) подготовка на учители по български език специално за преподаване в условията на ромско-български билингвизъм,
- 4) поставяне на ромските деца в непосредствен контакт с българските.

ПОДГОТВИТЕЛНИ КЛАСОВЕ. Най-новите изследвания в областта на психолингвистиката и социолингвистиката, провеждани с ромски деца в България, където се използва научноизследователския подход в работата с тях, издига на качествено ново ниво работата с ромските ученици. Преди десет години у нас бяха създадени подготвителни класове с цел да обслужат децата на етнически общности, незнаещи български език, при постъпване в начално училище. Учебната програма на този тип класове цели да подпомогне цялостната психофизическа, лингвистична и когнитивна подготовка на децата билингви за успешното им обучение в първи клас на началното училище. Обикновено децата от ромски и турски произход не посещават детска градина и не знаят български език, затова преди първи клас е препоръчително да посещават този подготвителен клас. Защото за успешното осъществяване на комуникативния акт изключително важна роля играе разбирането и умислянето на получената информация. Ако слушателя от друг етнос не разбира това, което му се говори, настъпва нарушаване на информационната верига и комуникацията не се осъществява.

КУЛТУРНИ РАЗЛИЧИЯ НА УЧЕНИЦИТЕ

Ще приведем данни от едно наше изследване на културните нагласи на учителите и оценката, която дават на учениците от трите основни етноси у нас. То е направено през 2001-2002 г. чрез специално конструиран въпросник с 53 айтема за учителя и 52 за ученика, всеки с по 10 скали, отговарящи на скалите в концепциите на Хофстеде и Тромпенаарс. Изследвани са 126 учители. Оценката се прави по 5 степенна скала и варира от 0 до 1, като 0 е ниската, 1 – високата част на континуума. 0,5 е границата.

	Българчета	Ромчета
1. ВЛАСОВА (ЙЕРАРХИЧНА) ДИСТАНЦИЯ (PD)	0,46	0,42
2. ИНДИВИДУАЛИЗЪМ-КОЛЕКТИВИЗЪМ (IND)	0,62	0,46
3. МЪЖЕСТВЕННОСТ-ЖЕНСТВЕННОСТ (MAS)	0,54	0,42
4. ОТНОШЕНИЕ КЪМ НЕСИГУРНОСТТА (UNA)	0,45	0,42
5. ВРЕМЕВА ОРИЕНТАЦИЯ (LTO)	0,50	0,46
6. УНИВЕРСАЛИЗЪМ - ПАРТИКУРАЛИЗЪМ (UNI)	0,44	0,44
7. ЕМОЦИОНАЛНОСТ - НЕУТРАЛНОСТ (AFF)	0,48	0,42
8. СПЕЦИФИЧНОСТ - ДИФУЗНОСТ (SPE)	0,61	0,45
9. ДОСТИЖЕНИЕ - ПРИПИСВАНЕ (ACH)	0,47	0,62
10. ОТНОШЕНИЕ КЪМ ВРЕМЕТО (ATT)	0,56	0,46
11. ОТНОШЕНИЕ КЪМ ОБКРЪЖАВАЩАТА СРЕДА (ATE)	0,41	0,38

В следващата таблица са дадени данни за оценките на когнитивния стил на учениците:

	Българчета	Ромчета
1. ВЛАСОВА (ЙЕРАРХИЧНА) ДИСТАНЦИЯ (PD)	0,50	0,42
2. ИНДИВИДУАЛИЗЪМ-КОЛЕКТИВИЗЪМ (IND)	0,44	0,49
3. МЪЖЕСТВЕННОСТ-ЖЕНСТВЕННОСТ (MAS)	0,41	0,55
4. ОТНОШЕНИЕ КЪМ НЕСИГУРНОСТТА (UNA)	0,57	0,38
5. ВРЕМЕВА ОРИЕНТАЦИЯ (LTO)	0,58	0,44
6. УНИВЕРСАЛИЗЪМ - ПАРТИКУРАЛИЗЪМ (UNI)	0,51	0,50
7. ЕМОЦИОНАЛНОСТ - НЕУТРАЛНОСТ (AFF)	0,66	0,48
8. СПЕЦИФИЧНОСТ - ДИФУЗНОСТ (SPE)	0,57	0,50
9. ДОСТИЖЕНИЕ - ПРИПИСВАНЕ (ACH)	0,39	0,54
10. ОТНОШЕНИЕ КЪМ ВРЕМЕТО (ATT)	0,57	0,41
11. ОТНОШЕНИЕ КЪМ ОБКРЪЖАВАЩАТА СРЕДА (ATE)	0,44	0,46

Различията са значителни. Едва ли може да се говори за един и същи подход. Това са две различни категории ученици, изискващи две различни педагогички и методички.

ПОДГОТОВКА НА УЧИТЕЛИ И АДМИНИСТРАТОРИ

Подготовката на учители за работа с ромските деца трябва да се насочи в по-долните етажи на образователната система, където и децата-ромчета са най-много и проблемите с българския език са най-силни.

В детската градина и началния курс учителите трябва да преминават специализация по интеркултурно образование и подготвителен курс за работа с помощник-учители роми. Те могат да се насочват и към магистърски програми с подобна тематика. Самите помощник-учители са временно решение и нямат перспектива. Единственият по-приемлив вариант е след завършването на такъв курс да се записват за студенти в специалността ПНУП или НУПЧЕ и да получат пълноценно педагогическо образование. Най-доброто за ромското дете е да бъде обучавано от учители – роми.

В ШУ е дискутирано създаването на специалност “Начална училищна педагогика с ромски език”. Считаме, че е безперспективна, поради две причини. Първата е липсата на подготвени преподаватели по ромски за нуждата на ВУЗ със съответния академичен статус и Втората – невъзможността да се осигури достатъчно пълноценно изучаване на ромски език като майчин (липса на реален интерес), особено в условията на ранноезиковото обучение във 2 клас. Предпочитаният от нас вариант е специализация по ромски в рамките на съществуващите специалности ПНУП и НУПЧЕ.

За учителите в средния и горен курс предвиждаме лекционен курс по интеркултурно образование и ромска култура; квалификационни курсове; магистърски програми.

СПЕЦИАЛИСТИ И БАКАЛАВРИ

Шуменският университет е един от университетите, които имат най-голям опит в подготовката на специалисти за работа с ромски деца. Това не е случайно. Около 1/4 от студентите на Университета са от малцинствата. Това беше едно от основанията той да се обяви за “Университет на толерантността”.

ОСНОВНИ ОПРЕДЕЛЯЩИ СПЕЦИАЛНОСТИ. ПНУП, НУПЧЕ, Педагогика, Психология, Педагогика на обучението труд и технологии, Музикална педагогика, Педагогика на обучението по физическа култура и спорт. В тях трябва да се развият специализации за работа с ромски деца.

ИЗИСКВАНИЯ КЪМ УЧИТЕЛИТЕ В МУЛТИКУЛТУРНИ УЧИЛИЩА. Ефективната работа в мултикултурни училища изисква учителите да съчетават добро познаване на учебното съдържание с широк набор от преподавателски стратегии. Те трябва също добре да познават езика на учениците и социокултурния фон. От тях се изисква:

1. Учителите трябва да създават атмосфера на приемане, да имат високи очаквания за достиженията на всеки ученик.

2. Да прилагат методи, които да затвърдяват различията на учениците и да ги учат да ценят разнообразието, да способстват за положително себеразбиране (психологическо, етническо, културно и индивидуално) и културна идентичност.

3. Да имат опит във въпросите на акултурацията и изучаването на официалния език, като умеят да работят с мултикултурни материали, отразяващи разнообразието от опити и перспективи. Билингвизмът трябва да се отчита и инструкциите към учениците да се съобразяват с езиковите им особености.

4. Културната група не трябва да се мисли като хомогенна. Учителят трябва да се стреми към балансирано възприемане на учениците като индивиди и участници в група.

5. Да направят училищните стаи безопасно място, да работят добре с различни индивиди и групи.

6. Различията в стиловете на комуникация, стиловете на учене и стиловете на вземане на решения трябва да се отчитат и съответно учениците да се учат на рационални такива методи.

СПЕЦИФИЧНИ УМЕНИЯ НА УЧИТЕЛЯ. Интеркултурното образование е свързано с редица специфични умения на учителя.

На първо място е умението му за формиране на **базови социални умения у учениците**: умение за изслушване и разбиране на разсъжденията на другите; умение за ясно изразяване на своите мисли; умение за свободно участие в дискусиите, умение за анализиране на собствените мисли и за промяна на позицията, ако е необходимо; устойчивост на възгледите за собствения начин на живот.

Учителят трябва да може да формира у учениците **основни техники на учене**: техники на наблюдение, слушане, разбиране; техники за връзки в групата, комуникиране; техники за работа в интердисциплинарни групи.

Методическата компетентност на учителя се изразява в умения за: управление на класа; активизиране на групата; индивидуализация на преподаването; проектиране на проблеми, цели, концепции.

Много специфично, но и много важно е умението за «изследване-действие» — пренасяне на изследователските идеи в педагогическа ситуация, автовалидизация на резултатите, умение за бърза и ефикасна интервенция.

Интеркултурното образование изисква специфични **организационни умения** на учителя: умения за програмиране и организиране на работата в екип; умение за организиране на училищен интеркултурен обмен (индивидуално, групово, в клас).

ИНТЕРКУЛТУРНА КОМПЕТЕНТНОСТ НА УЧИТЕЛЯ. Без създаване и поддръжка на навици за работа в мултикултурна среда учителите са обречени на неуспех. Интеркултурното образование е само една химера. Изследванията показват, че най-ощетени от интеркултурната некомпетентност на учителите са по-надарените деца, чието културно своеобразие често остава незабелязано.

ДЕФИНИЦИЯ НА ЛИВЕРМОР. Дейвид Ливермор (D.Livermore) дава следното определение: "...способност за облекчаване на обучението в познавателната, емоционалната и поведенческата области сред ученици от култури, различни от културата на учителя."

ИНТЕРКУЛТУРНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ НА УЧИТЕЛЯ. Ливермор посочва основните компетентности в знанията, навиците, отношенията и поведението, които учителят трябва да развива, за да е ефективен при обучението в култури, различни от неговата собствена.

1. Знания. Въпреки, че много хора са склонни да отричат значението на теорията спрямо практиката, ефективността на учителя зависи от теоретичното му основа в следните области:

Въпроси на интеркултурността: същност, културни недоразумения и конфликти, фактори за ефективни интеркултурни взаимодействия, симбиоза на обучение и култура...

Модели за оценка на потребностите на учениците и стиловете им на обучение.

Учебно съдържание: въпреки, че всеки учител познава добре своята област, широчината и дълбочеността в тази сфера е особено важна, поради необходимостта от съответна културна адаптация; трябва да има яснота по отношение на универсалните и културно-определени елементи не курикулума.

Проблемите на различията.

2. Умения. Уменията на учителя ще превърнат неговите знания в ефективен проект, ще го реализират и оценят резултатите.

Планиране (дизайн). Ключова дума е оценката - на учениците като група (отношения, история, контекст и т.н.; на целите на обучението; на културните уклони и предубеждения, които може да се получат

Изпълнение. Трябва да се извършат планираните дейности, свързани с крайните и междинни цели. Без да се варира в основните принципи, трябва да се варира в съдържанието и особено в методите и инструментариума на обучението. Да се прилагат концепциите за междупредметните и междукултурни връзки. Да се привличат облекчаващи и подпомагащи участници в процесите.

Оценяване. Да се дават и сумарни и диференцирани, индивидуални и групови оценки. Да се оценява прогреса (развитието) в обучението, при това в непосредствения контекст. Да се използват дългосрочни оценъчни процедури.

3. Отношения. Много субективна компетентност, но с голямо значение:

Толерантност към двусмислеността. Всеки образователен елемент има ниво на двусмисленост, която се увеличава експоненциално при мултикултурни групи. Ако учителят е твърд по отношение на плановете си и не допуска неочаквани промени или е фрустриран от учениците, е неефективен.

Поддържане на персонална културна идентичност. Една от тай-грубите грешки на учителя при контакти с ученици от друга култура е опитът му да се впише в нея и да е нещо друго, а не самия себе си. Трябва да има яснота по отношение на собствената културна идентичност (отношения, ценности, разбирания, комуникационен стил и модели на поведение).

Търпение. Особено важно качество за учителя. При контактите с деца от други култури винаги има неизбежни задръжки в комуникацията и отговорът на учителя може да ги отстрани, да ги превърне в стимул или да ги превърне в бариери.

Ентусиазъм. Превръща се в мощен стимулиращ фактор в интеркултурното образование.

Междulichностна комуникация. Уменията за комуникиране са абсолютно необходими за ефективно интеркултурно образование.

Интерес към учениците. Откритост към техните проблеми, живот, перспективи. Истински, а не символичен интерес.

Емпатия. Разбиране на чувствата, които учениците изпитват относно обучението и собствените им културни ориентации. Трябва да е не само принципна, но и лично насочена.

Чувство за хумор. Има особена ценност за решаване на възникналите проблеми и намаляване на напрежението като цяло.

4. Поведение. Признак на компетентност са високите стандарти, които учителят си поставя сам - кариерно и професионално развитие, разбиране на учениците и техните потребности, споделяне на

знанията и уменията с колегите, саморефлексивност и самокритика, усъвършенстване на знанията по предмета, установяване на стимулираща обучението среда.

ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ИНТЕРКУЛТУРНО КОМПЕТЕНТНИТЕ УЧИТЕЛИ. Сю, Арендондо и Макдейвис (Sue, Arrendondo, McDavis, 1992) считат, че културно компетентните професионалисти имат следните основни характеристики:

- самосъзнание и себеразбиране: осъзнаване на своите предразсъдъци, нагласи и стереотипи, културни ценности и норми; осъзнаване на Пигмалион-ефекта от общуването с децата;
- културно съзнание и разбиране на ценностите и нормите на учениците без отрицателна нагласа; уважение на различията, приемане като нестандартност, плуралистична философия;
- социална чувствителност и отговорност: стремеж за увеличаване на интеркултурното разбиране между хората; подтискане на расизма, грижа за спазването на човешките права; борба за справедливост и против несправедливостта;
- културно чувствителни методи и стратегии: по-ефективно образование за малцинствата; образование, съобразено с разнообразните учебни, социоемоционални и психологически потребности на учениците.

ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПРОГРАМИ ЗА ПОДГОТОВКА НА УЧИТЕЛИТЕ. Преобладава мнението, че те трябва да изучават:

- поне един курс по интеркултурно образование, което да отчита потребностите на всички ученици;
- информация за историята и културата на учениците от голям брой етнически, расови, лингвистически и културни среди;
- информация за приноса на различните групи;
- информация за първия и втория език на децата-билингви и за работата с такива деца;
- практически опит с ученици от различен вид.

ОБЩ КУРС ПО ИНТЕРКУЛТУРНО ОБРАЗОВАНИЕ. Основните проблеми са за образователното равенство, справедливостта и социалното правосъдие в исторически, юридически и социокултурен контекст. За по-голяма част от учителите това е нова информация и им помага да разберат по-добре правата и задълженията на учениците, преподавателите и родителите. В същото време се подчертава, че наличието на такава информация не може да отстрани стереотипите или неправилните представи, които преподавателите имат за различните общности, но може да подпомогне непосредствените им педагогически решения. Такъв курс се чете в Шуменския университет "Епископ Константин Преславски" от доц.д-р Иван Иванов от 1995 година и досега е слушан от над 2000 студенти. Програмата включва десет теми: измерения на културата, етничност - основни понятия и теории, интеркултурно образование, етнопедагогика, интеркултурна компетентност, образование и културна диференциация, фамилна етнопедагогика, методи за работа в мултикултурна среда, образование на малцинствата, учителят и интеркултурното образование. Авторът има над 40 публикации в областта на интеркултурното образование, от които най-обемни са книгите "Интеркултурно образование. Цикъл лекции" (Ш., Аксиос, 1999) и "Диференциална педагогика" (Ш., Юни експрес, 2002)

ИНФОРМАЦИЯ ЗА ИСТОРИЯТА И КУЛТУРАТА НА РАЗЛИЧНИТЕ ЕТНОКУЛТУРНИ ГРУПИ. Тя може да е ценен ресурс за учителя при вземането на педагогически решения, особено при въвличането на родителите в образованието. Особено силно е влиянието по линията на предразсъдъците и неправилните представи. Аспекти: ученическото поведение; предпочитани форми на организация на обучението; семейна среда (грамотност, културни ценности на семейството; отношение към учителя и училището и пр.); значение на устната и писмена форма на комуникация; степен на индивидуализация (колективизация).

ИНФОРМАЦИЯ ЗА ПРИНОСИТЕ. Тази информация е жизнено важна. За много ученици тя е първата възможност за досег с етномаркерите (митове, легенди, герои...).

БИЛИНГВИ. Всяко такова дете има проблеми и учителите трябва да ги разбират. Освен това тези проблеми са индивидуални - при някои са по-силни, при други - по-слаби. Трябва да се познават методите за работа с такива деца - на специалисти учители по език и от другите учители. Освен това, всяко дете се намира в определена лингвистична среда - приятелска (в т.ч. и в класа) и семейна и учителят трябва да се съобразява с нея при конструирането на формите на работа (особено групово) и при задаването на домашна работа.

ПРАКТИКА. Постулира се необходимостта от хоспитиране и практика с културно разнообразни ученици от всички учители. Съставът на класовете се избира според демографските тенденции в съответния регион в следващите 10 години.

ПОДГОТОВКА НА МАГИСТРИ

В Шуменски университет "Епископ Константин Преславски" има две магистърски програми, в които се подготвят специалисти за работа с малцинствата.

МАГИСТЪРСКА ПРОГРАМА ПО ПРЕДУЧИЛИЩНА И НАЧАЛНА УЧИЛИЩНА ПЕДАГОГИКА

Магистърската програма по предучилищна и начална училищна педагогика е в професионално направление "Педагогика" и е предназначена за учители с висше образование (бакалаври) със специалност Предучилищна педагогика, начална училищна педагогика или предучилищна и начална училищна педагогика.

Срокът на обучение е 4 семестъра или 375 часа; формата на обучение - задочна. Програмата приключва със защита на магистърска теза (25 - 35,000 думи).

Програмата включва задължителни дисциплини и избираем профил (всеки съдържа по 7 дисциплини).

Задължителните дисциплини са 9: Съвременни информационни технологии в обучението; Педагогическа социология; Интеркултурно образование; Експериментална педагогика със статистическа обработка на данни от педагогически изследвания; Психология на педагогическото общуване; Психолого-педагогически особености на детството; Организация и управление на образованието; Диагностика, корекция и адаптация на деца с отклонения; Философия на образованието.

Избираемите профили са 7: Гражданско и интеркултурно образование; Училищна администрация, Съвременни дидактически технологии по физическо възпитание и спорт за деца от 3 до 10 години, Езиково и литературно обучение в детската градина и началното училище, Педагогическо взаимодействие и творчество, Природо-математическо обучение в детската градина и началното училище; Психология на предучилищната и началната училищна възраст.

ПРОФИЛ: ГРАЖДАНСКО И ИНТЕРКУЛТУРНО ОБРАЗОВАНИЕ

1. Теория и история на българската държава и право
2. Етнология.
3. Краезнанието в детската градина и началното училище.
4. Гражданско образование в предучилищна и начална училищна възраст
5. Философски основи на интеркултурната комуникация и образование
6. Тренинг-техники по интеркултурно образование
7. Дидактически технологии за реализиране на интеркултурно и гражданско образование
8. Подготовка на учителя за реализация на гражданското и интеркултурното образование в предучилищна и начална училищна възраст.

МАГИСТЪРСКА ПРОГРАМА ПО ГРАЖДАНСКО И ИНТЕРКУЛТУРНО ОБРАЗОВАНИЕ

Магистърската програма по гражданско и интеркултурно образование е в професионално направление "Педагогика" и е предназначена за бакалаври с професионално направление "Педагогика": от специалности "Педагогика", "Специална педагогика", "Социална педагогика", "Предучилищна и начална училищна педагогика", "Предучилищна педагогика и чужд език", "Начална училищна педагогика и чужд език".

Програмата подготвя специалисти по гражданско образование в училище, чрез системата на социалните дейности и неправителствените организации и специално за работа с деца от малцинствата.

Програмата предлага курсове, които запознават студентите с теоретичните и дидактически основи на гражданското и интеркултурното образование, с неговите философски, етически, правни и икономически аспекти; разглеждат се проблемите на гражданското и интеркултурното образование в обучението по история, география, български език и литература.

Студентите получават подготовка по педагогическо общуване, социална психология, педагогическа риторика, политология, културология, както и в областта на количествените и качествени изследователски методологии в педагогиката. Те придобиват необходимата квалификация за да водят програми и тренинг по гражданско образование и интеркултурно образование.

Срокът на обучение е 2 семестъра при редовна и 3 – при задочна форма на обучение. Програмата приключва със защита на магистърска теза (25 - 35,000 думи).

1. Теоретически основи на гражданското образование
2. Теоретически основи на интеркултурното образование
3. Педагогическо общуване
4. Социална психология
5. Педагогическа риторика
6. Дидактически технологии в интеркултурното и гражданско образование
7. Политология
8. Културология
9. Философски основи на гражданското и интеркултурното образование
10. Етически и правни аспекти на гражданското и интеркултурното образование
11. Количествени изследователски методологии в педагогиката
12. Качествени изследователски методологии в педагогиката
13. Икономически аспекти на гражданското и интеркултурното образование
14. Аспекти на гражданското и интеркултурното образование в обучението по история и география
15. Аспекти на гражданското и интеркултурното образование в обучението по български език и литература
16. Тренинг по гражданско образование
17. Тренинг по интеркултурно образование

ПОДГОТОВКА НА АДМИНИСТРАТОРИ (МЕНИДЖЪРИ В ОБРАЗОВАНИЕТО)

Това е една от новите и перспективни насоки на подготовка на кадри за работа с ромските деца. Предвиждаме следните варианти:

- Квалификационен курс “Организация и управление на интегрираното българско училище”.
- Модул “Организация и управление на интегрираното българско училище” в магистърска програма по образователен мениджмънт.
- Модул “Интеркултурно образование” в магистърска програма по образователен мениджмънт.